ISSN 2181-7839

XALQ TA’LIMI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

Muassis:
O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi

PUBLIC EDUCATION

SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL
MINISTRY OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

2023

4-son
(Iyul-Avgust)

Jurnal 1918-yil dekabr oyidan chiqa boshlagan
O‘zMAA tomonidan 2013-yil 4-martda qaytadan ro‘yxatga olinib, 0104-raqamli guvohnoma berilgan.

TOSHKENT

MUNDARIJA

		TAHRIRIYAT
	4	Chet tillarini mukammal o‘rgatish va o‘rganish xalqaro maydonga keng yo‘l ochilishining kafolati
		TA’LIM VA TARBIYA NAZARIYASI
Sh.X. Pozilova	6	Professional ta’lim o‘qituvchilari kasbiy kreativligini rivojlantirishning ilmiy-metodik jihatdan tahlili
Z.S.Teshabayeva	11	Oliy ta’limda bo‘lajak tarbiyachi-pedagoglar kvalimetrik kompetensiyasini shakllantirish omillari
D. Norbutayeva	14	Bo‘lajak texnologik ta’limi o‘qituvchilarining dizaynerlik kompetensiya-larini rivojlantirishning tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlari
Sh. Xalmuratova	19	Pedagogik riskning tarixiy va nazariy asoslari
I. Hoshimov	23	Respublikamizdagi umumta’lim maktablarida o‘quv-tarbiya jarayoni va mazmuni
N. Utaeva	27	Oliy ta’lim muassasalarida bo‘lajak texnologik ta’lim o‘qituvchilarini tayyorlash va kreativligini rivojlantirish muammolari tahlili
J. Mamatov	31	O‘smir yoshdagi o‘quvchilarda darsga nisbatan intizomli munosabatni rivojlantirishning o‘ziga xos jihatlari
J. Fozilov	35	Akmiologik yondashuv asosida o‘quvchi-yoshlarda obyektiv dun-yoqarashni shakllantirish va rivojlantirish strategiyasi
F. Usmanova	39	Talabalar kompetentligini rivojlantirish jarayonida muloqot madani-yatining o‘rni
		TA’LIM VA TARBIYA METODIKASI
R. Toshpulatov	43	IInformatika fanini o‘qitish metodikasi – pedagogik fan sifatida
A. Gulyamova	47	Talabalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda, ta’lim-tarbiya beruvchi pedagogning nutqiy qobiliyati
N. Ruziyev	51	Amaliy san’at mashg‘ulotlarida talabalarni fazoviy tasavvurlarini rivojlantirish
S. Sanakulova	56	Boshlang‘ich sinflarda horijiy tilni o‘qitishda multimedia vositalaridan foydalanishning didaktik asoslari
		ZAMONAVIY TA’LIM TEXNOLOGIYALARI
D. Xolbo‘tayeva	60	Bo‘lajak o‘qituvchilarning madaniy dunyoqarashini boyituvchi didaktik vositalar
L. Qaraxonova	63	O‘quvchilarda tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirishda zamo-naviy ta’lim texnologiyalaridan foydalanish
		MILLIY TA’LIM TEXNOLOGIYALARI
D. Malikova	66	Uzluksiz ta’lim jarayonida qadim ajdodlar tarixini o‘rganish – pedagogik zarurat sifatida
S. Azimova	69	Ota-onalarning virtual- pedagogik madaniyatini rivojlantirish omillari
N. Masharipova	73	O‘quvchilarda tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishda pahlavon mahmud faoliyatidan didaktik manba sifatida foydalanishning pedagogik imkoniyatlari

TA'LIMDA MENEJMENT		
M. Taylakov,	77	Ta'limni modernizatsiyalash sharoitida umumiy o'rta ta'lim mak-tablarini innovatsion boshqarish manbalari
G. Ibragimova	81	Umumiy o'rta ta'lim maktablarini boshqaruv jarayonini takomil-lashtirish texnologiyasi
M. Xushnazarova	84	Maktabgacha ta'limni modernizasiyalash jarayonida boshqa-ruv kadrlari va pedagog-tarbiyachilarning kasbiy faoliyatini rivojlan-tirishning dolzarb muammolari
HUQUQ VA HUQUQIY TARBIYA		
Sh. Namazov	88	O'smir yoshdagi o'quvchilarda huquqiy madaniyatni rivojlantirish
JISMONIY TARBIYA VA SPORT		
N. Abdukarimov, F. Xoimatov	91	O'quvchilarni jismoniy sog'lom qilib tarbiyalashda milliy ha-rakatli o'yinlarning roli
MADANIYAT, SAN'AT VA MUSIQA TA'LIMI		
G. Kaxarova	94	Xalq qo'shiqlari vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy qobiliyatlarni shakllantirish texnologiyalari
MAKTABGACHA TA'LIM		
Z. Mo'minova	98	Maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashda gender yondashuv
S.X. Xolto'rayeva	101	Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tayanch kompetensiyalarni shakllantirishning dolzarbligi
ILM, MA'RIFAT VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR		
M.A. Maxmudova	104	Ta'lim jarayonida didaktik kompyuter muhitini yaratishda raqamli texnologiyalarni samaradorligi
Yu.I. Mavlonova	108	Ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalaridan foydalanish imkoni-yatlari
Z. Saidova	111	Masofaviy ta'lim sharoitida raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish
A.X. Maxmudov	116	Maktab ta'lim tizimida raqamli transformatsiyasining metodologik aspektlari
PSIXOLOGIYA		
D. Polvanova	121	Talabalarning muhim ijtimoiy-psixologik xususiyatlari
B. Boltayeva, X.Tojiboyeva	126	Matnni tushunish jarayonining psixologik- pedagogik jihatlari
G. Muminova	130	Ta'lim jarayonida bo'lajak o'qituvchilarni ijodiy fikrlashga o'rgatishning pedagogik-psixologik asoslari
ТЕОРИЯ ОБРАЗХОВАНИЯ И ВОСПИТАНИЯ		
Р.М. Сулейманова	133	Роль информационной образовательной среды в формировании функциональной компетентности будущего учителя информатики
МЕТОДИКА ОБРАЗОВАНИЯ И ВОСПИТАНИЯ		
Г. Ескараева	136	Тематическая, жанровая, композиционная и стилевая специфика русской народной сказки на уроках рки
С.С. Эгамбердиев	140	Использование икт в процессе обучения математики в академических лицеях

Z.S.TESHABAYEVA,
Chirchiq davlat pedagogika universiteti dosenti,
p.f.f.d.,(PhD)

OLIY TA'LIMDA BO'LAJAK TARBIYACHI-PEDAGOGLAR KVALIMETRIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH OMILLARI

Annotatsiya

Ushbu maqolada oliy ta'lim tizimi maktabgacha ta`lim yo'nalishi talabalarining kvalimetrik kompetensiya elementlerini shakllantirish omillari bayon etilgan. Ta`riflab o'tilgan tafsiflar maktabgacha ta`lim tashkiloti tarbiyachi-pedagoglarining ish faoliyati tajribalarini o'rganish tufayli yoritildi.
Kalit so'zlar. tarbiyachi-pedagog, kompetensiya, shakllantirish, kvalimetriya, pedagogik, faoliyat, bo'lajak .

В данной статье описаны факторы формирования элементов квалиметрической компетентности учащихся дошкольного направления системы высшего образования. Описанные характеристики получили освещение благодаря изучению опыта работы воспитателей-педагогов дошкольной образовательной организации.
Ключевые слова: воспитатель-педагог, компетенция, формирование, квалиметрия, педагогика, деятельность, будущее .

This article describes the factors of formation of elements of qualimetric competence of preschool students in the higher education system.The described characteristics were highlighted due to the study of the work experience of educators-teachers of a preschool educational organization.
Keywords: educator-teacher, competence, formation, qualimetry, pedagogy, activity, future .

Oliy ta'lim jarayonida bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy tayyorlash, ularda kompetensiya elementlarini shakllantirish muhim hisoblanadi. Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyachi-pedagoglarga bo'lgan ehtiyoj tobora ortib bormoqda. Xolbuki bu jamiyatning ijtimoiy buyurtmasi hisoblanadi. Shunday ekan, bo'lajak tarbiyachilarni pedagogik faoliyatga tayyorlash ularda kvalimetrik kompetensiyani shakllantirish dolzarb muammo hisoblanadi.

J.Tolipovaning fikricha "kvalimetriya muayyan ob'yekt yoki jarayon borishi, xizmatlar, jarayonlar sifati etalon sifatida qabul qilingan modelning mezonlari bo'yicha o'lchash va olingan natijalarni taqqoslash orqali baholash amalga oshiriladi. Kvalimetriyaning amaliy tarmog'i bo'lgan pedagogik kvalimetriyada kadrlarni tayyorlashda malaka talablari etalon sifatida qabul qilingan bo'lib, pedagogik kadrlarning kasb malakasi va pedagogik mahorati sifati taqqoslash orqali aniqlanadi".

Oliy ta'lim jarayonida bo'lajak tarbiyachilarda pedagogik mahoratning negizi bo'lgan, kasbiy kompetensiyani shakllantirishda ularning ishtirokini ta'minlash, faol ta'lim usullaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Kompetentlik o'qituvchilarning ma'naviy dunyoqarashi, psixologik-pedagogik va tashkiliy texnologik salohiyati, ya'ni uning kasbiy imkoniyatlari salohiyatini tasvirlaydi.

Bo'lajak tarbiyachi-pedagoglarda quyidagi kompetensiya turlari shakllangan bo'lishi lozim :

– **umumadaniy kompetensiya**- ma’lumotlarni idrok qilish, maqsad qo‘ya olish va unga erishish yo‘llarini tanlash, inson madaniyati mohiyatini tushunish, u insoniyat ma’naviyatining muhim omili ekanligini anglash, kasbiy va ta’limiy faoliyatda ilmiy bilimlardan foydalanish, ijtimoiy va shaxsiy, falsafiy muammolarni keng dunyoqarashi asosida tahlil qilish, jamoada ishlashga psixologik tayyor bo‘lish;

– **umumkasbiy kompetensiya** bunda o‘z kasbining ijtimoiy ahamiyatini anglashi va tushunishi, ijtimoiy va kasbiy vazifalarni amalga oshirishda pedagogik-psixologik, ijtimoiy, iqtisodiy va falsafa fanlariga oid nazariy bilimlardan o‘rinli foydalana olish, kommunikasiyaning zamonaviy turlarini qo‘llay olish ko‘nikmasiga ega bo‘lishi lozim;

– **kasbiy kompyetensiyaga** ega bo‘lgan bo‘lajak tarbiyachilar ijtimoiy-kasbiy statusga ega bo‘ladilar. Ixtisosligi bo‘yicha o‘zlashtirgan bilim, ko‘nikma va malakalariga tayanadilar. Shuningdek, kasbiy faoliyatlarida shaxsiy sifatlari va individual xususiyatlarini namoyon qiladilar.

Oliy ta’lim jarayonida bo‘lajak tarbiyachilarda amaliy va laboratoriya mashg‘ulotlarida mustaqil ravishda o‘qitishning yangi metodlarini o‘zlashtirishlari va ulardan pedagogik faoliyatida foydalanish qobiliyati shakllantiriladi.

Ta’lim natijalarini tahlil qilish, ularni takomillashtirish yo‘llarini izlash bo‘lajak tarbiyachilarda kvalimetrik kompetensiyani shakllanishiga zamin yaratadi. Talabalar ta’limiy vaziyatlarni tahlil va sintez qilish, o‘zining intellektual va umummadaniy bilimlar darajasini rivojlantirish qobiliyatiga ham ega bo‘lishlari lozim. Noqulay vaziyatlarda to‘g‘ri harakat qilish, muammo yechimini topishda shaxsiy mas’uliyatini oshirish, ta’limiy muhit yaratish qobiliyati ham shakllanib borishi zarur.

Bo‘lajak tarbiyachilarning maktabgacha ta’lim metodikasini puxta egallash va texnologiyalarni o‘zlashtirishlari, kasbiy bilim va ko‘nikmalar asosida innovatsion jarayonlarni tashkil eta olish ko‘nikmalari kelajakda pedagogik faoliyatlarini samarali tashkil etishlarini ta’minlaydi.

Bugungi axborot asrida zamonaviy kommunikasion texnologiyalardan foydalanish malakalariga ega bo‘lish maqsadga muvofiqdir. Chunki maktabgacha ta’lim tashkilotlarida bolalarni axborot texnologiyalari vositasida o‘qitish ta’limning sifatli tashkil etilishiga kafolat beradi. Talabalar mustaqil ravishda axborot texnologiyalari yordamida kasbiy faoliyatiga bog‘liq bo‘lmagan boshqa sohaga doir yangi bilim, ko‘nikma va malakalarni o‘zlashtirishlari va ulardan foydalana olish malakalarini egallashlari lozim.

Sanab o‘tilganlardan tashqari bo‘lajak tarbiyachilarda kvalimetrik kompetensiyani shakllantiruvchi quyidagi sifatlar ham bo‘lishi talab etiladi.

– o‘z-o‘zini baholash va o‘zni nazorat qilish;
– o‘zini rivojlantirish va mustaqil ta’lim olishga tayyorlik;
– o‘z faoliyatini to‘g‘ri tashkil eta olish ko‘nikmasi;
– vazifa va muammolarning ijodiy yechimini topish qobiliyati;
– jamoda ishlash ko‘nikmasiga ega bo‘lish.

Talabalarga o‘quv topshiriqlari berish orqali kvalimetrik kompetensiya shakllantiriladi. Bunda o‘quv topshiriqlarini quyidagi mezonlar asosida bajarishga yo‘naltiriladi:

- berilgan savollarni yoritishda shaxsiy nuqtai nazar bilan yondashish;
- maktabgacha pedagogika faniga doir lug‘at va tayanch iboralardan foydalanish;
- mutaxassislik faniga doir asosiy va qo‘shimcha adabiyotlardan foydalanish;
- kvalimetrik qarashlarga doir dalillardan foydalanish;
- qabul qilingan axborotlarni tahlil qilish va baholash;
- ma’lumotlarni mantiqiy jihatdan bayon qila olishi;

● xulosalarni qisqa va lo‘nda shakllantirish ko‘nikmasini egallash.

Oliy ta’lim jarayonida innovasion pedagogik faoliyat kvalimetrik yonlashuv asosida turlicha metod va texnologiyalar asosida amalga oshiriladi, bunda talabalarga muammoli topshiriqlar beriladi: ya’ni, o‘quv topshiriqlarini qayta ishlash va korreksiyalash yo‘lga qo‘yiladi; “Uyga vazifa va topshiriqlar paketi”ni himoya qiladilar, “Portfolio ishlari”ni darsdan tashqari vaqtlarda bajariladi va topshiriladi. Bo‘lajak tarbiyachilarda kvalimetrik kompetensiyani shakllantirishda o‘quv materialining bo‘lim va boblariga annotasiya yozish o‘rgatiladi hamda tanlagan mavzu bo‘yicha mustaqil ravishda loyihalar yozish talab etiladi. Talabalarda o‘z-o‘zini tashxis qilish malakalarini shakllantirish maqsadida “Ryefleksiya varaqasi” ishlab chiqiladi va ularga semestr boshida tarqatiladi, o‘quv jarayoni mobaynida to‘ldirib boradi, semestr yakunida talaba o‘zining rivojlanish dinamikasi bo‘yicha refleksiya varaqasini himoya qiladi. “Refleksiya varqasi”da talabaning fan bo‘yicha o‘zlashtirgan bilimlari, tayanch iboralari, o‘rgangan qo‘shimcha adabiyotlar va shaxsiy tajribalari qayd qilinadi. Shunday shakldagi topshiriqlarni bajarish bo‘lajak tarbiyachilarda kvalimetrik kompetensiyani shakllanishiga asos bo‘ladi.

Xulosa qilib aytganda, bo‘lajak tarbiyachilarda kvalimetrik kompetensiyani shakllantirish kelajakda maktabgacha ta’lim jarayonini samarali tashkil etish, natijalarni tahlil va monitoring qilish ko‘nikmalarini mukammal egallashlarini ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Turdiyev N.Sh., Asadov Yu.M., Akbarova S.N., Temirov D.Sh. Umumiy o‘rta ta’lim tizimida o‘quvchilarning kompetensiyalarini shakllantirishga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalari. T.N.Qori Niyoziy nomidagi O‘zbekiston pedagogika fanlari ilmiy-tadqiqot instituti, T.: 2015.-160 b.

2. Tolipova J. Barcha ta’lim yo‘nalishlari uchun “Pedagogik kvalimetriya” moduli bo‘yicha o‘quv-uslubiy majmua. Oliy ta’lim tizimi pedagog va rahbar kadrlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishni tashkil etish bosh ilmiy - metodik markazi. TDPU huzuridagi Pyedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi.T.2018.-148 b.

3. Fedyukin V.K. Kvalitologiya: Uchebnoye posobiye. Chast 1.-SPb.:Izd-vo SPbGIEU, 2002.

4. Fedyukin V.K. Osnovы kvalimetrii. - M.: Izd-vo «FILIN’»,2004.

5. Fomin V.N. Kvalimetriya. Upravleniye kachestvom. Sertifikasiya. -M.: Assosiasiya avtorov i izdateley «TANDEM». Izd-vo «EKMOS»,2002.

6. Bekoyeva M.I. Pedagogicheskaya kvalimetriya v upravlenii kachestvom obrazovaniya studentov sovremennogo vuza // Nauka-rastudent.ru. – 2015. No. 06 (18) / [Elektronnыy resurs] – Rejim dostupa. – – URL: http://naukarastudent.ru/18/2760/

Bosh muharrir:
Mahmudov Sarvar Yuldashevich

Mas’ul kotib:
Suyarova Lutfiya Muxiddinovna

Bosh dizayner – badiiy muharrir:
Mamasoliyev Akbarali Hamzayevich

TAHRIR HAY’ATI:
Xilola UMAROVA, Risboy JO‘RAYEV, Komiljon MUQIMOV, Ulug‘bek INOYATOV, G‘ayrat SHOUMAROV, Maqsudjon YULDASHEV, Oynisa MUSURMONOVA, Lola MO‘MINOVA, Dilyara SHARIPOVA, Barno ABDULLAYEVA, Rohatoy SAFAROVA, Xolboy IBRAGIMOV, Ravil IS’YANOV, Mirodiljon BARATOV, Shaxnoza XALILOVA, Sharibboy ERGASHEV, Yashin ISMANDIYAROV, Alisher UMAROV, Muhabbat MIRSALIYEVA, Bahodir MA’MUROV, Shukurullo MARDONOV, Ulfat MAHKAMOV, Muhayyo UMARALIYEVA.

JAMOATCHILIK KENGASHI:
Dilshod KENJAYEV, Sobitxon TURG‘UNOV, Nargiza RAXMANKULOVA, Abduhalim MAHMUDOV, Kamola RISKULOVA, Feruza QODIROVA, Islom ZOKIROV, Ravshan ABDUXAIROV.

Tahririyat manzili:

Toshkent shahar Shayhontoxur tumani Navoiy ko‘chasi, 30-uy.
E-mail: xalq_talimi@xtv.uz Tel: (0 371) 231-16-51, Faks: 231-16-52
t.me/xalqtalimi_jurnali. http://t.me/xalq_talimi_jurnali.

Jurnalga yuborilgan maqolalarga javob qaytarilmaydi, jurnalda e’lon qilingan maqolalardan olingan matnlar ‘‘Xalq ta’limi’’ ilmiy-metodik jurnalidan olindi, deb ko‘rsatilishi shart.

Jurnal 2015-yil 20-martdagi 214/2-sonli qarori bilan OAK ilmiy nashrlari ro‘yxatiga kiritilgan.

“TAFAKKUR NASHRIYOTI” MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Toshkent shahri, Shayhontoxur tumani, Navoiy ko‘chasi, 30-uy

Bosishga ruxsat etildi: __.__.____-y. Qog‘oz bichimi 70x100 1/16. Ofset bosma usuli.
Shartli b.t. 12,0. Adadi __ ___ nusxa. – buyurtma.
Bahosi kelishilgan narxda.

Ushbu songa mas’ul – Abduqodirova Shohida Akmalxo‘ja qizi

Jurnalga taqdim etilgan barcha materiallar https://rustxt.ru/antiplagiat sayti hamda https://t.me/check_antiplagiat_bot da monitoring qilinadi.

© “Xalq ta’limi” jurnali, 2023.